

Asia Tekijänoikeus luonnonaiheeseen

Hakija Rauno O. Manninen

Annettu 12.4.2007

Tiivistelmä *Tekijällä ei ollut yksinoikeutta luonnonaiheeseen.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

Rauno O. Manninen 25.8.2006 saapuneella kirjeellä pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa koskien tekijänoikeutta hänen maalauksissaan käyttämään lumpeenvarsi -aiheeseen.

Selostus asiasta

Manninen on taidemaalarina saanut mainetta tyyliteltyjen kasviaiheiden käsittelijänä. Erityisesti hän on käsitellyt unikko- ja lumpeenvarsi aiheita, joista on muokattu ihmishahmoisia sommitelmia. Vuonna 2002 hän maalasi sarjan lumpeenvarsi -aiheisia töitä ("Tanssivat varret" ja "Varsinainen lummetyttö"). Mannisella on töineen ollut lukuisia näyttelyitä eri puolilla Suomea ja hänestä on niihin liittyen kirjoitettu useita uutisjuttuja lehdistössä.

Manninen on kiinnittänyt huomiota siihen, että suunnittelija Anu Kanervon Lumous -niminen kangas on valmistettu samasta aiheesta ja muistuttaa Mannisen töitä. Kanervo on Finlaysonin palveluksessa ja kangas on Finlaysonin mallistossa. Kanervon työ on julkistettu 2005. Manninen toteaa että hänen aikeensa on ollut itse suunnitella maalauksistaan kankaita, koruja ja mattoja.

Vastine

Finlayson Oy on toimittanut tekijänoikeusneuvostolle 27.3.2007 päivätyn vastineen. Finlayson katsoo, että Mannisen taideteosten aihepiirinä olevat lumpeet eivät kuulu taideteosten ideoina ja aiheina Mannisen yksinoikeuden piiriin ja näin ollen Kanervon suunnittelema "Lumous" -kangas ei loukkaa Mannisen lumme-aiheisten taideteosten tekijänoikeussuojaa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto katsoo kysymyksen olevan siitä, onko Kanervon suunnittelema kangas Mannisen maalauksen kopio tai muunnelma.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännös sisältää esimerkkiluettelon suojattavista teostyypeistä. Tekijänoikeussuojaa saavat esimerkiksi kaunokirjalliset ja kuvataiteen teokset samoin kuin taidekäsityön tai taideteollisuuden teokset.

Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Tavanomaisena kriteerinä voidaan pitää sitä, voisiko kuka hyvänsä ryhtyessään samaan työhön päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

WIPO:n tekijänoikeussopimuksen (1996) 2 artiklassa esitetyn määritelmän mukaan tekijänoikeus suojaa ilmaisua, mutta ei ideaa, toimintatapaa, menetelmää tai matemaattisia käsitteitä sinänsä (ks. myös Pirkko-Liisa Haarmann, "Tekijänoikeus ja lähioikeudet". Helsinki 2005, s. 50). Samasta aiheesta voi kaksi eri henkilöä laatia teokset, jotka kumpikin erikseen ylittävät teoskynnyksen.

Tekijänoikeuden sisällöstä säädetään TekijäL 2 ja 3 §:ssä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännökseenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Korkeimman oikeuden ratkaisuja

Korkein oikeus ei tiettävästi ole käsitellyt luonnonaiheeseen liittyvän teoksen tekijänoikeutta.

Korkein oikeus on käsitellyt useaan otteeseen käyttötaitteen tekijänoikeutta. Esimerkiksi ratkaisuissa KKO 1962 II 60 (rannekoru), KKO 1971 II 4 (ryijy) ja KKO 1980 II 3 (korumallit) päätyi korkein oikeus tekijänoikeussuojan kannalle. Sen sijaan ratkaisuissa KKO 1932 II 267 ja KKO 1975 II 25 (huonekalut) sekä KKO 1948 II 464 ja 1976 II 48 (valaisimet) oli johtopäätös päinvastainen, eli teoskynnys ei ylittynyt.

Tekijänoikeusneuvoston aikaisempia lausuntoja

Tekijänoikeusneuvosto on lausunut vastaavista luonnonaihetta koskevista teoksista esimerkiksi lausunnossa TN 2006:19: samasta luonnonaiheesta valmistetut hirvenpääkoristeiset snapsilasit olivat molemmat itsenäisiä teoksia eikä toista ollut pidettävä toisen kopiona. Kyseiseen lausuntoon sisältyy laajahkot viittaukset aiempaan erityisesti käyttötaidetta koskevaan lausuntokäytäntöön.

Vastaus hakijan kysymykseen

Tekijänoikeusneuvosto ottaa kantaa TekijäL 55 §:ssä määritellyn tehtävänsä mukaisesti tekijänoikeuslain tulkintaan.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että eräänä keskeisenä tekijänä teokselta edellytettävän itsenäisyyden ja omaperäisyyden arvioinnissa on se, voiko toinen henkilö samoista lähtökohdista päätyä samanlaiseen lopputulokseen. Esimerkiksi kahden taiteilijan käyttäessä samaa luonnonaihetta on tällainen mahdollisuus periaatteessa olemassa vaikka kyse ei olisikaan tietoisesta jäljittelystä.

Tekijänoikeusneuvosto ei kuitenkaan katso, että tapauksessa olisi kyseessä toisen teoksen jäljittely. Sekä Mannisen että Kanervon lumpeenvarsiaiheiset työt ovat siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että niiden voidaan kummankin itsenäisinä teoksina katsoa nauttivan teossuojaa. Kummankin lähtökohta on sama aihe, mutta lopputulokset ovat kuitenkin selkeästi eri teoksia.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Mikko Huuskonen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Arto Alaspää, Martti Heikkilä, Tuula Hämäläinen, Teemu Kalliala, Satu Kangas, Päivi Liedes, Elina Mäntylä, Kirsi-Marja Okkonen, Tytti Peltonen, Maria E. Rehbinder, Risto Ryti, Katariina Sorvari, Markku Uotila ja Martti Virtanen.